

משק החלב בהולנד

נתונים כלליים

כלל שטחה של הולנד הוא 36 מיליון דונם; מהם — 26 מיליון שטח חקלאי, ואם נוסיף עליהם עוד 3 מיליון יערות נמצא ש-78% של אדמותיה הם בניצול חקלאי. קיימים 289,860 משקים חקלאיים. שטח הקרקע בממוצע למשק חקלאי הוא כ-79 דונם, כ-11% של המפרנסים בארץ זו מתקיימים על החקלאות. קרקעותיה של הולנד הם בראש וראשונה אדמות מרעה פוריות וזה — הודות למפלס המים הגבוה וכמות הגשם מים הרבה באופן יחסי. ענף הבקר היה תמיד,

45 מיליון עופות

3 מיליון חזירים

1/2 מיליון ראשי צאן

150 אלף בהמות-עבודה (104,000 טרקטורים).

בושר הייצור

של עדר הבקר נאמד ביותר מ-7 מיליארד ליטר חלב ו-319 אלף טון בשר (משקל חי). היינו תנובת בשר בגבולות 190 ק"ג משקל חי לכל פרה.

תנובות האם

חלב ק"ג	% שומן	% חלבון	מ"מ
4145	4.37	3.46	342
5004	4.37	3.44	339
5776	4.34	3.38	344

תנובות אס-האם

חלב ק"ג	% שומן	% חלבון	מ"מ
3715	4.21	—	317
4535	4.35	3.43	336
5300	4.44	3.43	323
6239	4.54	3.43	340

הפר „אדאמה 603", מספרו בספר העדר הפריזי 56351 — זכה באליפות במבחן הפרים המרכזי בשנת 1962.

ערך הייצור

של החלב מגיע ל-2.14 מיליארד גולדן* (1.78 מיליארד ל"י) ושל הבשר — 900 מיליון גולדן (750 מיליון ל"י). היחס בין ערך ייצור החלב לערך ייצור הבשר היה איפוא 2:1. חלק ניכר של החלב מיועד לייצוא בצורת תוצרי חלב לסוגיהם השונים. ערך הייצוא של תוצרי החלב הסתכם בשנת 1963 ב-850 מיליון גולדן (700 מיליון ל"י). גם חלק קטן של הבשר נועד * הגולדן ההולנדי — 83.3 אגורות (3.6 גולדן בדולר).

והנהו גם היום, הענף המרכזי בחקלאותה של הולנד.

הפרה ההולנדית נחשבת בכל העולם כפרת החלב בהא הידיעה. הגזע השחור הלבן מהולנד היה היסוד לפיתוח משק החלב בארצות רבות, אשר להן כיום משק חלב מפותח.

עדר הבקר

ב-1963 מנה העדר בהולנד כולה 3,689,182 ראש בקר, מהם 1.75 מיליון פרות (47%). בנוסף לבקר הוחזקו באותה שנה —

נוסף לפרטים מקצועיים אלה כמה נתונים על כלכלת משק החלב. האומדן הרשמי של הוצאות הייצור לליטר חלב היא 27 סאנט הולנדיים (22.3 אגורה). מחיר ק"ג אחד מזון מרוכז היה 38.7 סאנט (32.1 אג.). היינו ליטר חלב "קונה" כ־700 גרם מזון מרוכז. לעומת כמות כפולה — 1.44 ק"ג בארצנו. בתנאים אלה אפשרי הוא איוון ההכנסה וההוצאות רק הודות למחיר הנמוך, באופן יוצא מגדר הרגיל, של המספוא המיוצר במשק ויחד עם זה — טיבו המעולה. דבר זה מאפשר לקיים תפריט מזון, אשר בו המספוא המשקי הזול (ובמיוחד המרעה הטבעי) מהווה את המרכיב העיקרי. הכמות הממוצעת של מזון מרוכז לפרה בשנה נאמדת ב־400—500 ק"ג.

מדיניות המחירים

מאז שנת 49/50 מובטח לייצור מחיר מינימום עבור החלב. מחיר זה נקבע על ידי הממשלה בהתאם להוצאות הייצור המצאויות (הריא"ליות). מחיר זה הוא המינימום בממוצע שנתי שעל החקלאי לקבל בפתח החצר עבור החלב המשוק למחלבות. למעשה היו המחירים שקיבלו החקלאים גבוהים ממחיר המינימום עד לשנת 54/55, וזה — הודות למדיניות מסחרית נבונה של "קרן משק החלב", שידובר עליה להלן. אחר־כך השתנה המצב בעקב העודפים והממשלה העניקה סובסידיות להשלמת ההכנסה מהשיווק עד למחיר המינימום.

החל משנת 57/58 הגבילה הממשלה את התחייבויותיה להשלמת המחיר לכמות חלב קבועה מראש בתחילת כל שנה תקציבית. כמויות חלב ששווקו מעל למיכסה שנקבעה, לא נהנו מסובסידיות להבטחת מחיר המינימום והייצרנים נשאו בעצמם בהפסד. כך היה בשנת 60/61 כשמחיר המינימום נקבע ל־28.5 סאנט והייצרנים קיבלו רק 26.5 ובשנת 61/62 הובטח מחיר של 28.1 והייצרנים קיבלו 25.8 סאנטים. התוצאות משנת 62/63 אינן ידועות לעת עתה, אולם יש יסוד לסברה שהיתה זאת שנה טובה יותר הודות לעלייה בכושר הקליטה של השוק

לייצוא בצורת עגלים מפותמים בעיקר (בשר לבן!). ייצוא בקר טיפוח ורבייה הסתכם ב־25 מיליון גולדן (כ־20 מיליון ל"י).

ביקורת החלב וספר העדר

47% של כל הפרות עמדו בביקורת חלב רשמית (822,528). התנובה הממוצעת של הפרות המבוקרות היתה בשנת 62/63: 4385 ק"ג חלב 3.91% שומן 172 ק"ג שומן

לפני כמה שנים הונהגה ליד ביקורת התנובה גם קביעה סדירה של שיעור החלבון בחלב. בדו"ח של שנת 1958 מופיעות זו פעם ראשונה 113 אלף פרות מבוקרות לתכונה זאת ואחוז החלבון הממוצע שלהן היה 3.31%. מאז מתרבה מדי שנה מספר הפרות המבוקרות על מתכונת החלבון, וגם בעבודת הטיפוח החלו להתחשב בתכונה הזאת. בדו"ח הביקורת של שנת 62/63 סוכמו התוצאות על 268,174 פרות שעמדו בביקורת החלבון והאחוז הממוצע היה 3.36. ספרי העדר ההולנדיים היו גם בין הראשונים שסיגלו לעצמם את מבחן מהירות החליבה בעבודת הטיפוח הסדירה. טבלה מס' 1 מדגימה סיכום ראשון של עבודה זאת.

טבלה 1: מהירות החליבה של צאצאי פרים

מספר הפרים	הציון	כמות מאקסימאלית של חלב, ק"ג/דקה
מעל 2.75 ק"ג חלב	מצויין	12
2.45 — 2.74	טוב מאוד	43
2.30 — 2.44	טוב	37
2.15 — 2.29	מספיק	31
2.00 — 2.14	כמעט מספיק	40
1.85 — 1.99	בלתי מספיק	19
פחות מ-1.85	גרוע מאוד	21

80% של כל הפרות מסונפות לאגודות להזרעה, שהן ברובן קואופרטיביות. האגודות יחד עם ספרי העדר מנהלים עבודת טיפוח שיטתית. הכוללת מבחני צאצאים לפני הרבייה, שתוצאותיהם מתפרסמות בקביעות.

נקראות „קרנות השוואה“ ותפקידן להשוות את רמת-החיים של החקלאים לזו של אנשי העיר. גובה ההפרש הזה תלוי במידה מכרעת בהכנסה שמתקבלת מהייצוא.

אלה הם העקרונות לפיהם מסתכם המחיר, ועכשיו — כמה הערות להבהרת הביצוע המעשי של הסדרים אלה:

1. בראשית שנת החשבון מודיעה הממשלה על מחיר המינימום המובטח ועל מיכסת החלב שעבורה היא ערבה למחיר מינימום זה.

2. קרן משק החלב מודיעה בפרסומים חודשיים את המחיר שהמחלבות משלמות מדי חודש לייצרנים, שהינו, כאמור, שווה בקירוב לתמורה המתקבלת מחלב-תעשיה.

3. למחיר זה מתווספות מפרעות מהממשלה על חשבון הסובסידיה ומהקרן על חשבון חלוקת היתרות שגובהן נקבע בדרך כלל בראשית השנה („מחיר חודשי“).

4. המחיר החדשי שהייצרן מקבל למעשה מצטרף איפוא משלושה מרכיבים אלה: התמורה מחלב-תעשיה (מחיר מומלץ) + מפרעות על חשבון הסובסידיה הממשלתית + מפרעות מקרן היתרות (של המחלבות).

5. בגמר השנה נערך החשבון הסופי; הייצרן מקבל את המגיע לו מיתרות הקרן בהתאם לכמות החלב שהוא שיווק והממשלה מוסיפה את החסר עד למחיר המינימום, אך ורק לאותה הכמות שבגבולות המיכסה שנקבעה מראש.

6. אם כל כמות החלב ששווקה אינה עוברת על המיכסה, יקבל הייצרן את מלוא מחיר המינימום המובטח, ואם שווקו כמויות עודפות תהיה התמורה לייצרן קטנה ממחיר המינימום.

למעשה היווה בשנת 60/61 חלב המיכסה המאושרת 83% מכלל החלב שהוצא השוקה, ומשום כך נאלצו הייצרנים להסתפק רק ב-93% ממחיר המינימום המובטח. בשנת 61/62 החמיר המצב; עודפי החלב מעל למיכסה הגיעו ל-11% והמחיר לייצרן הצטמק עד ל-91% מהמינימום המובטח.

מן הראוי לציין שהסדר זה נעשה ללא כל תיכנון מלמעלה. המחלבות מקבלות את כל החלב וההפחתה מהמחיר היא אחת לכולם. בסיכום:

הפנימי, והתגברות הדרישה לתוצרי חלב שבשוקי העולם; כתוצאה מזה עלו במידה ניכרת מחירי החלב ותוצריו בתוך הארץ עצמה וגם בחו"ל.

מחיר חלב שתיה היה בחודש האחרון של שנת חשבון זו גבוה ב-7% לעומת החדש המקביל של השנה הקודמת; מחיר החמאה עלה ב-10% ומחירי הגבינות המובחרות, אף ב-12%. כדי להבטיח ביצוע תקין של שיטת תשלומים זאת קיים מנגנון חישובים מסועף ומסובך. את עקרונות מנגנון זה אנסה להסביר בדברי הבאים:

1. מחיר חלב השתיה לצרכן נקבע בקירוב על רמה שמאפשרת לשלם לייצרן את מלוא הוצאות הייצור, לפיהן נקבע גם מחיר המינימום; לעיתים הוא אף עולה על הוצאות הייצור הרגילות ונכלל בו סעיף הוצאה הקרוי „תמורה עבור ניהול המשק“.

2. למעשה אין המחלבות משלמות לייצרנים את ההכנסה שהן מקבלות עבור חלב שתיה, אלא מזכרות אותם בתמורה נטו המתקבלת מחלב-תעשיה.

3. קיים מוסד מרכזי, מוכר על ידי איגוד כל המחלבות, הקובע מהו גובה התשלום החדשי הזה („המחיר המומלץ“).

4. את ההפרש בין התשלום הזה לייצרן לבין ההכנסה שמתקבלת משיווק חלב שתיה מעבירים לקרן מיוחדת הנקראת „קרן משק החלב“. הקרן הזאת משתמשת בחלק מהכספים האלה למימון פעולות כלליות לטובת משק החלב, כגון איחסון תוצרת עודפת מעונת השפע לעונות שפל, תמיכות לייצוא וכו'.

5. היתרה שנותרה בסוף השנה מתחלקת בין כל הייצרנים בהתאם לכמויות החלב המשווקות. 6. מוסדות הממשלה מצידם, קונים עודפי תוצרת והגרעונות מפעולות וויסות אלו בשיווק מתכסים אף הם מקרן משק החלב.

7. רק $\frac{1}{3}$ מכל החלב המשווק נמכר כחלב שתיה. כאמור, רק ההכנסה ממכירת חלב שתיה מאפשרת תשלום מחיר המינימום המובטח. לפיכך היתה התמורה לייצרן בסוף השנה מהכנסות כלל השיווק קטנה ממחיר המינימום. הפרש זה מתכסה על ידי סובסידיה ממשלתית מקרנות העומדות לרשות משרד החקלאות. קרנות אלו

החלב המיועד לתעשייה ולייצוא מסובסדיה ממ־ שלתית. היות וחלב השתיה מהווה כ־30% מכלל כמות החלב המשווקת מכסה היום הסובסידיה הממשלתית 18–20% ממחיר החלב שמקבל הייצרן.

4. השוואת המחירים בין הייצרנים לבין המחלבות נעשית בעזרת הקרן העצמאית של המחלבות שדובר עליה לעיל, ולמעשה זאת היא כעין קרן השוואה בין חלב־שתיה לחלב־תעשייה. טבלה מס' 2 מסכמת את הנתונים האלה והתפתחות המחירים ב־10 שנים האחרונות.

טבלה מס' 2. נתונים על התהוות המחיר לייצרן בשנים 51/52–62/63.

פרטים	51/52	55/56	60/61	61/62	62/63	62/63 ב־% של 51/52
סה"כ חלב משווק במחלבות, באלפי טונות כמות החלב שעבורה הובטח מחיר מינימום, באלפי טונות	4586	5028	6153	6479	6274	136
% השומן הממוצע	3.65	3.76	3.81	3.83	3.83	105
התמורה מחלב שתיה, סאנטים לליטר	(22.00)	26.00	29.40	29.40	30.65	140
התמורה מחלב־תעשייה (מחיר מומלץ), סאנטים לליטר	(21.55)	21.39	19.03	19.40	20.13	99
המחירים החדושיים הממוצעים שקיבל הייצרן (מחיר מומלץ + מפרעות), סאנטים לליטר	—	—	23.27	24.84	טרם סוכם	—
המחיר שקיבל היצרן לפי חשבון שנתי סופי	20.00	23.00	28.50	28.10	27.00	135
מחיר המינימום המובטח, סאנטים לליטר	22.03	23.00	26.50	25.80	*27.85	121

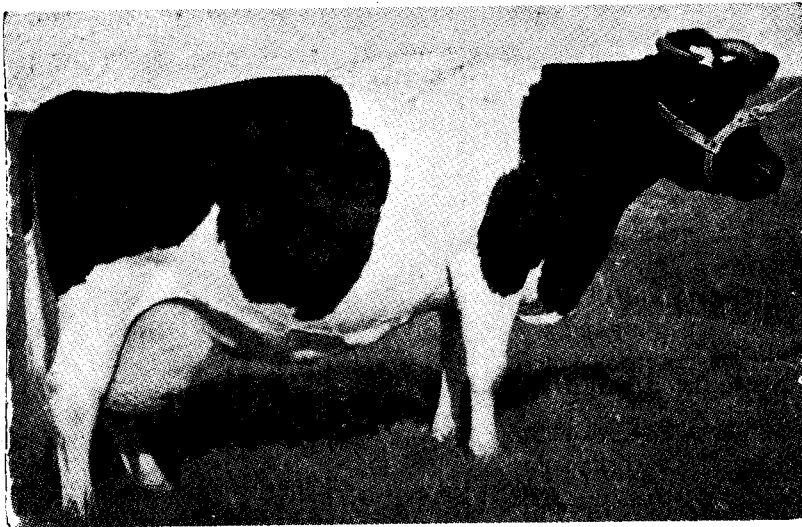
* אומדן.

להלן הנני מביא כמה נתונים על מחירי חלב ותוצרי חלב בשוק ההולנדי. לקראת סוף שנת 1963 הסתמנה עליה ניכרת במחירים ובדצמבר הם הגיעו לרמות דלהלן:

פרטים	סאנטים	ל"י
חלב שתיה, ליטר	46	0.38
חמאה, ק"ג	391	3.26
גבינה 40%, ק"ג	228	1.90
גבינה 48%, ק"ג	242	2.16

בסיכום עלי להעיר שהנתאים הטבעיים ורמת היידע של הבוקר ההולנדי, המתבסס על מסורת רבת־שנים מחד והעזרה הממשלתית הרבה מאי־ דך, מאפשרים למשק החלב ההולנדי את קיומו ומסייעים בידו לשווק חלק ניכר מתוצרי החלב שלו בשווקי העולם.

שיטת התשלומים ערוכה ברמה אירגונית גבוהה מאוד של משק החלב ושותפים לה — הייצרנים, המחלבות, הצרכנים והממשלה, והיא מושתתת על אחריות רבה מצד כל המשתתפים

הפרה „רוסקה ק.
83” מספרה בספר
העדר הפריזי —
308820 אמריבה —
פראפאראנט

התנובות:

הגיל	ק"ג חלב	% שומן	ימי חליבה	% חלבון
4.8	8804	4.12	339	3.37
5.9	8393	4.06	308	3.35
6.8	9200	4.06	319	3.23

ונהנית מאימון הדדי ויחס הוגן. בלעדי כל אלה אין לתאר פעולה תקינה של שיטה מסובכת זאת. אותם העדרים שמאורגנים ברשת ביקורת החלב. אך נראה שהם משקפים יפה את המציאות הכללית בשטח זה, אם גם מותר להניח שבעדר הארצי אחוז בעלי העדרים הזעירים (עד 4 פרות) הוא גבוה יותר מאשר בין המשקים המ- בוקרים. עדרים בגודל זה נמצאים לרוב במשקי- עזר בלבד ולא אצל חקלאים ממש.

פיזור העדר ענין מיוחד יש לנו היום בשאלה הזאת על פיזור העדרים והגודל הממוצע של יחידת העדר במשק. בימים אלה הגיעו לידי נתונים רק לגבי

טבלה מס' 3. פיזור עדרי הבקר בחולנד לפי גודלם (עדרים בביקורת חלב בלבד)

פרטים	עד 4 פרות	מ' 5 עד 8	מ' 9 עד 16	מ' 17 עד 30	מעל 31 פרות
מספר העדרים	8,231	19,816	36,155	17,741	4,391
ב-% מכל העדרים	10	23	42	20	5
ב-% מכל הפרות	2	12	38	31	17

התפתחות הגודל הממוצע של יחידת עדר הפרות
(במשק ביקורת)

10.76	פרות	1951
" 10.30	"	1956
" 11.57	"	1960
" 12.13	"	1961
" 12.90	"	1962
" 13.24	"	1963

יחידות עדר מעל 17 פרות התחלקו:

17.741	עדרים	—	פרות	30	עד	17
4,336	"	—	פרות	60	עד	31
49	"	—	פרות	90	עד	61

מעל 90 פרות:

1	עדר	92	פרות
" 1	"	96	"
" 1	"	105	"
" 1	"	119	"
" 1	"	165	"
" 1	"	170	"

ס"ה מעל 90 פרות 6 עדרים.

אפשר להניח שמגמה זאת בעדרים המבוקרים משקפת את המגמה הכללית של עדר הבקר בהור לנד. תהליך זה נמשך ביתר שאת גם בשנתיים האחרונות. למרות שהמספר הכללי של הפרות פחת במקצת, הרי לעומת זה גדלה יחידת העדר במשק. משמעות התהליך הזה — צמצום מספר הייצרנים המלווה בהגדלת יחידות הייצור.

הגודל הממוצע של יחידת עדר פרות שבבי קורת החלב היה ב־1963 13.24 פרה.

מספר זה הולך וגדל בשנים האחרונות בקצב איטי, כפי שאפשר להיווכח מהנתונים דלקמן:

אוריאל לוי

מחישים יבוא חמאה להשלמת המלאי

משרד המסחר והתעשייה מחיש עתה את יבוא החמאה כדי להשלים את המלאי מייצור מקומי שאינו עונה על הביקוש, נוכח הירידה העונתית בתנובת החלב. כן הוחלט לייבא כמויות רבות ככל האפשר של חמאה, נוכח האמרת המחירים בשוק הבינלאומי. כמויות מסוימות של חמאה נרכשו באחרונה בארה"ב, על אף העובדה שמחיר החמאה עלה בינתיים ל־1100 דולר הטונה לעומת 730 דולר הטונה לפני כמה חדשים. ההתייקרות של החמאה בשוק העולמי מוסברת בביקוש המוגבר ובהקטנת המלאי שבידי אמריקה. יש לציין, שגם המחיר של אבקת חלב כמעט שהוכפל.

בגלל שביית הסווארים בנמלי ארה"ב, הוחלט להטעין כמויות מסוימות של חמאה על אניות נוסעים המפליגות לישראל כדי למלא את המלאי המצוי בארץ, שהצטמק באחרונה. נוכח הביקוש המוגבר מצד מחלבות שדרכן משווקים את חמאת היבוא. בנובמבר אשתקד היו, אמנם, בידי הממשלה 275 טונות חמאת יבוא, אולם עם הודעת מנהל "תנובה" במועצה האחרונה על הכוונה להעלות את מחיר מיצרך זה בלירה הקילו גבר הביקוש, והוצאו מן המחסנים כ־100 טונות — דבר שהביא לצמצום המלאי. אמנם, גם הייצור המקומי מספק חלק חשוב של החמאה לצריכה, אולם חסיבת המזון במשרד המסחר והתעשייה מעדיפה לשמור על מלאי גדול כדי למנוע זעזועים אפשריים של המחירים בשוק המקומי. מתברר, בין השאר, כי תחזית תנובת החלב לא נתממשה כמצופה והייצור המקומי של חמאה מפגר — דבר המעורר את הצורך להשלים את החסר עלידי יבוא.

הצעה להפריש חלק מן השומן לייצור חמאה מקומית ע"י הקטנת אחוז השומן בכמה מוצרי חלב — כגון שמנת חמוצה ומתוקה וכו' — נפלה, ולכן גבר עוד יותר הביקוש לחמאה מקומית ולחמאת יבוא.

הועתק מ"דבר", 20.1.65